

لزوم توسعه فعالیت هایی با بهره وری بالا

دکتر مهدی فتح اله، رئیس موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی

ایران

طرح آمارگیری واحدهای صنفی و بازرگانی با هدف سنجش و تحلیل شاخص های بهره وری و ایجاد آمارگیری لازم برای تدوین برنامه جامع بهبود بهره وری بخش بازرگانی و ارزیابی برنامه های عملیاتی بهبود بهره وری در برنامه پنجم توسعه طراحی و اجرا شده است.

همچنین این طرح در راستای اجرای ماده ۵۴ قانون برنامه پنجم توسعه است که بر اساس بند ج این ماده به دستگاه های اجرایی اجازه داده شده در حدود وظایف قانونی خود و در چارچوب ضوابط و استانداردهای مورد تایید شورای عالی آمار نسبت به تولید آمارهای تخصصی حوزه مربوط به خود اقدام نمایند.

در نخستین سال اجرای این طرح (در سال ۱۳۹۰)، اطلاعات عملکردی سال ۱۳۸۸ واحدهای صنفی و بازرگانی فعال واقع در مناطق شهری جمع آوری شد که نتایج کلی آن توسط مرکز آمار ایران تایید شده است. جامعه آماری طرح شامل واحدهای صنفی دارای مجوز، فروشگاه های زنجیره ای، تعاونی های مصرف، شرکتهای پخش کالا و شرکتهای صادرات و واردات می باشد.

این طرح آمارگیری که به عنوان یکی از بزرگترین طرح های نمونه گیری کارگاهی کشور محسوب می شود سبب شد کل ارزش افزوده ایجاد شده در کارگاه های صنفی و بازرگانی در سال ۱۳۸۸ به ۲۰۱ هزار میلیارد ریال برسد. که در این سال کارگاه های غیرصنفی با داشتن سهم ۰/۷ درصدی از کل کارگاه های بازرگانی، سهم ۱۱/۴ درصدی از ارزش افزوده ایجاد شده در کل فعالیتهای صنفی و بازرگانی را به خود اختصاص دادند. در ضمن در این سال ۱۹/۳ درصد از کل ارزش افزوده به صنوف تولیدی و خدمات فنی، ۶۹/۳ درصد صنوف خدماتی و توزیعی، ۴ درصد شرکت های صادرات و واردات، ۴/۴ درصد شرکت های پخش کالا، ۲/۶ درصد تعاونی های مصرف و ۰/۴ درصد فروشگاه های زنجیره ای تعلق گرفته است.

همچنین نسبت سرمایه گذاری به ارزش افزوده در کل فعالیتهای صنفی و بازرگانی در سال ۱۳۸۸ ۶/۹ درصد، صنوف تولیدی و خدمات فنی ۸ درصد، صنوف خدماتی و توزیعی ۷/۱ درصد، شرکت های

صادرات و واردات ۲/۸ درصد، شرکت های پخش کالا ۴/۹ درصد، تعاونی های مصرف ۳/۱ درصد و فروشگاه های زنجیره ای ۱۰/۷ درصد گزارش شده است.

با توجه به اینکه بهره وری کل عوامل که از تقسیم ارزش ستانده بر میانگین وزنی هزینه های نیروی کار، سرمایه و مصارف واسطه ای بدست می آید، بیانگر آن است که به ازای هر ریال منابع استفاده شده، چقدر تولید انجام شده است. در واقع، این شاخص برآیندی از بهره وری کار، سرمایه و مصارف واسطه است و عملکرد کلی هر بخش را در استفاده بهینه از منابع نشان می دهد. بنابراین با اجرای این طرح بهره وری نیروی کار کل واحدهای صنفی و بازرگانی ۴۸/۶ هزار ریال، صنوف تولیدی و خدمات فنی ۵۲/۱ هزار ریال، صنوف خدماتی و توزیعی ۴۲/۷ هزار ریال، شرکت های صادرات و واردات ۳۶۰/۱ هزار ریال، شرکت های پخش کالا ۱۹۴/۲ هزار ریال، تعاونی های مصرف ۹۶/۳ هزار ریال و فروشگاه های زنجیره ای ۵۸/۷ هزار ریال اعلام شده است.

در این راستا میزان بهره وری کل عوامل تولید در استان های هرمزگان، تهران، کردستان، خوزستان، یزد، بوشهر، خراسان شمالی و ... به ترتیب با رشد همراه بوده است.

همچنین با اجرای طرح آمارگیری واحدهای صنفی و بازرگانی میزان بهره وری سرمایه در کارگاههای صنفی و بازرگانی به ۲/۷ هزار ریال، صنوف تولیدی و خدمات فنی ۳/۵ هزار ریال، صنوف خدماتی و توزیعی ۲/۲ هزار ریال، شرکت های صادرات و واردات ۳۹/۳ هزار ریال، شرکت های پخش کالا ۱۸/۵ هزار ریال، تعاونی های مصرف ۶/۲ هزار ریال و فروشگاه های زنجیره ای ۱۳/۱ هزار ریال رسید. در این راستا می توان گفت برای ارزیابی برنامه های عملیاتی بهبود بهره وری در راستای عملیاتی کردن ماده ۷۹ قانون برنامه پنجم توسعه، لازم است طرح آمارگیری از واحدهای صنفی و بازرگانی بصورت مستمر و سالانه اجرا شود که دارای مصوبه قانونی از شورای عالی آمار است و نیاز به پیگیری وزارت صنعت، معدن و تجارت دارد. بنابراین بر اساس ماده ۶۸ قانون برنامه پنجم توسعه، دستگاه های اجرایی موظفند شناسنامه شاخص های بهره وری را به مرکز آمار ارایه و این مرکز نیز موظف به اجرای طرحهای آماری برای تولید آمارهای لازم به منظور سنجش شاخص بهره وری می باشد. بر اساس بند «ج» ماده ۵۴ قانون برنامه پنجم توسعه، دستگاه های اجرایی می توانند با رعایت استانداردهای مرکز آمار ایران شاخصهای تخصصی را در حوزه فعالیتهای ذیربط تولید کنند.

امید است با اجرای طرح آمارگیری در طول سالهای برنامه پنجم توسعه، شاهد ایجاد زیرساخت های آماری مناسب برای اندازه گیری و تحلیل شاخص های بهره وری در حوزه فعالیتهای صنفی و بازرگانی در کشور باشیم تا بتوانیم فعالیت هایی با بهره وری بالا را در کشور توسعه و کلینیک های تخصصی و اختصاصی بهره وری را در حوزه فعالیتهای صنفی و بازرگانی راه اندازی کنیم.